

"Klimaatverandering is geen politiek, maar een reëel, feitelijk, wetenschappelijk vastgesteld probleem"

G

METEOROLOG
GERRIT HIEMSTRA:

'Wees eerlijk over de grenzen van het watersysteem'

Onvermoeibaar brengt voormalig weerman Gerrit Hiemstra de ernst en de gevolgen van de klimaatverandering onder de aandacht van het publiek. Hij houdt ook regelmatig lezingen voor waterbeheerders. Zijn boodschap aan hen: wees eerlijk over wat je kunt - en vooral over wat je niet kunt. 'Vroeg of laat zorgt de natuur voor situaties die we niet aankunnen.'

TEKST: DORINE VAN KESTEREN | FOTOGRAFIE: MARCEL MOLLE

Gewend aan zijn nieuwe leven is hij allang. Zoveel is er nou ook weer niet veranderd, zegt Gerrit Hiemstra, die afgelopen september na bijna vijfentwintig jaar zijn laatste weerbericht presenteerde in het NOS Journaal. "Het was een parttime baan hè, ik deed er altijd al van alles naast." Zijn laatste project is het bedrijf Darsch, dat zich toespit op de bouw van woningen die geen CO₂ uitstoten, maar juist opslaan. Hiemstra kreeg dit idee tijdens de bouw van zijn eigen klimaatneutrale woning in Friesland. "Na al die jaren over klimaatverandering praten, wilde ik iets doen ik wil de wereld veranderen. Dat klinkt misschien wat hoogdravend, maar daar komt het in essentie wel op neer." Hij woont niet alleen duurzaam, maar is ook weggetrar, rijdt elektrisch en vliegt niet meer. Door publiekelijk te vertellen over zijn eigen klimaattransitie – "Ik ben ook niet zo gebouwd" – hoopt hij anderen te inspireren. "Persoonlijke overtuigingen hebben direct invloed op hoe je je werk doet. Mensen die op sleutelposities zitten, kunnen daarmee het verschil maken. Dat geldt zeker ook voor waterbeheerders. Het is aan hen om strategische keuzes te maken, bijvoorbeeld aan het begin van ruimtelijke ordeningsprocessen. Waar gaan we bouwen, hoe richten we woonwijken in, hoe gaan we om met energieverbruik, CO₂-uitstoot, waterberging en -overlast? Niet alle waterbeheerders realiseren zich dat zij in hun functie een verandering in de maatschappij in gang kunnen zetten."

Neem ons eens mee naar het Mederland van 2050. Hoe ziet het weer er dan uit?

"Het aantal warme en tropische dagen over het hele jaar is toegenomen, de zomers zijn droger, de winters natter en het vriesst bijna niet meer. 's Zomers hebben we te maken met een gebrek aan water, met drooggevallen beken, sliden en rivieren. Tegelijk zien we weer zware buien en overstromingen."

Wat vraagt dit van de waterbeheerders?

"Dat zij inzetten dat het watersysteem straks niet meer – of in ieder geval minder – maakbaar is. En dat zij daar eerlijk en duidelijk over zijn. Maak er bijvoorbeeld geen geheim van dat je al het water van de toekomst niet altijd meer op tijd kunt wegpompen. Verder zou het goed zijn als de waterschappen een grotere rol op zich nemen in het klimaat. Bewust maken van de samenleving, informeren mensen over de grenzen van het watersysteem en de gevolgen van hun dagelijkse handelen. Stimuleer hen om zelf maatregelen"

10 |

"Niet alle waterbeheerders realiseren zich dat zij in hun functie een verandering in de maatschappij in gang kunnen zetten"

te treffen. Op het gebied van adaptatie, om de schade van wateroverlast in eigen huis en tuin te beperken. En op het gebied van mitigatie: energie besparen en vervolgens overstappen van fossiele naar duurzame energie."

Is dat niet een te politiek geluid voor een overheidschaam dat zich graag als neutraal profileert?

"Onzin. Klimaatverandering is geen politiek, maar een reëel, feitelijk, wetenschappelijk vastgesteld probleem. Je kunt het niet wegredeneren. Gelukkig worden de waterschappen bemiddeld door doemers, en niet door politici. Ik bedoel: als het water hier tot aan de rand staat, dan hoef je er niet meer over te discussiëren hoor, of het een probleem is of niet."

Gaat het straks meer om het beperken van de schade dan om het voorkomen van overlast?

"Overlast voorkomen blijft absoluut een taak van de waterschappen. Op dit vlak zullen ook nieuwe, grote investeringen worden gedaan. Kijk bijvoorbeeld naar het grootste gemaal van Europa dat wordt gebouwd bij Den Oever om de komende decennia meer water uit het IJsselmeer te kunnen afvoeren. We kunnen de grenzen dus nog een beetje oprekken, maar vroeg of laat zal de natuur zorgen voor situaties die we niet aankunnen. Die grenzen hadden we deze winter al bijna bereikt. Ik heb mij toen echt verbaasd over de hoogte van het waterniveau in het Markermeer en het IJsselmeer."

Het water langer vasthouden, is het nieuwe mantra in de strijd tegen de droogte. "Dat is een deel van de oplossing, maar niet de oplossing. Het onderliggende probleem is dat het in de zomer langer

aaneengesloten droog is en dat er door de hogere temperaturen meer regenwater verdort. Bovendien kun je op heel veel plaatsen helemaal geen water vasthouden, omdat de bodem daar als een soort zeef werkt. Regenwater zakt er vanzelf doorheen en wordt dan via het grondwater afgevoerd naar het oppervlaktewater, zodat we het kwijtraakt. Dit geldt vooral voor de zandgronden in het oosten en zuiden van Nederland. Plus: als je het water langer vasthoudt, is er een grotere kans op wateroverlast. Het betekent bijvoorbeeld dat landbouwpercelen langer nat zijn en minder vroeg in het jaar te bewerken zijn. Kortom: als je water wilt sparen voor droge zomers, betaal je in de winter en het vroege voorjaar een prijs. Dat moeten we dan wel accepteren. Ik denk dat de waterwereld veel beter gaan uitleggen. Ik krijg regelmatig vragen over grondwater. Dan zeg ik: meteorologen gaan over het water in de lucht en het water dat op de grond valt, maar je moet bij de waterschappen zijn voor het water in de grond en in sloten en rivieren. Mensen hebben daar vaak geen idee van. Hier wil dus nog wel wat aan bewustwording te doen."

U pleit voor regulering van het grondwaterverbruik.

"In droge periodes verdampt het weinige regenwater via de bodem en planten of het wordt afgevoerd, waardoor het grondwaterpeil zakt. Tegelijkertijd pompen agrarische bedrijven in het groeiseizoen meer grondwater op voor hun beregning. Het grondwater wordt niet aangevuld, het opspaanen blijft doorgaan en degenen met de grootste pomp trekken het meeste water naar zich toe. Dit is een vicieuze cirkel, een zichzelf verskerpend probleem."

"Dat iedereen gratis en naar beleven water aan de bodem kan onttrekken, is een weefruit in het watersysteem"

"Mensen die kiezen voor hun eigen wetenschap en journalistiek houden zichzelf voor de gek"

Tot nu toe kon dit goed gaan, omdat de droogtes – op een paar uitzonderingen na – nog niet ernstig genoeg waren. Maar dit gaat veranderen. Het zou dus raadzam zijn als we voortaan te tevoren een beschikbare watervoorraad bepalen op basis van een minimaal grondwaterniveau. Daarna kunnen we iedere gebruiker een maximale hoeveelheid toedelen. Een hele bureaucratie? Alles is in Nederland gereguleerd, dus waarom dit niet? Dat iedereen gratis en naar beleven water aan de bodem kan onttrekken, is een weefruit in het watersysteem."

U bent opgegroeid op een boerderij. Hoe vindt u dat de agrarische sector omgaat met water, niet alleen als het gaat om grondwater, maar ook om het vasthouden van nutriënten in het oppervlaktewater en het gebruik van bestrijdingsmiddelen?

"Ik ben grootvoorslander van het natuurliker maken van de landbouw. Want op dit moment wordt rooibouw gepliegd op water, bodem en lucht. We verpesten onze leefomgeving en

12 | GERRIT HIEMSTRA

dat » is op de lange duur niet houdbaar. De land- en tuinbouwsector krijgt allerlei wetten en regels opgelegd. Dat is terecht, omdat ze er onvoldoende in slagen om vrijwillig te veranderen. Aan de andere kant kan ik me verplaatsen in de boeren. Zij hebben het gevoel dat ze geen grip hebben op hun situatie, dat ze klimaat zitten tussen een strenge overheid en de eisen van de markt. Je moet je ook realiseren dat de sector heel divers is. Er zijn boeren die wél hun verantwoordelijkheid nemen. Ze ben ik als lid van de raad van advies betrokken bij de Noordelijke Fryske Wâlden, een vereniging van boeren die hun bedrijf voeren, het landschap mooi houden en rekening houden met de flora en fauna."

De overheid moet harde keuzes maken, zegt u, anders wacht ons een klimaatramp. In september bleek voor het eerst uit de jaarlijkse klimaat- en energie-

verkenning dat het kabinet de doelen voor minder uitstoot zou kunnen halen. Dat is toch goed nieuws?

"Op zich is het verstandig dat die doelen zo zijn geformuleerd dat ze haalbaar zijn. Maar er kan een veel effectiever klimaatbeleid worden gevoerd dan nu gebeurt. Het punt is dat je daarmee geen vrienden maakt in de samenleving. Het is heel simpel: zo snel mogelijk afscheid nemen van fossiele brandstoffen is de enige weg. We leven al decennialang op te grote voet en zo hebben we ons eigen probleem gecreëerd. Zelf ben ik opgegroeid op een boerderij, met weinig financiële mogelijkheden, we hadden één kolenkachel en gingen nooit op vakantie. Daar ben ik niet slechter van geworden. Tegenvoerdig vinden we het normaal dat we drie keer per jaar, twee auto's voor de deur hebben en het overal in

huis 22 graden is. Een stap terugdoen, iets innoveren, vindt niemand leuk. Maar als het echt moet, dan kan het wel degelijk. Weet je: ik heb het ook gedaan en het valt reuze mee."

Bart van den Hurk van Klimaatpanel IPCC zei in H2O: bestuur en wetenschap moeten klimaatvoorstand niet zomaar afdoen als dom of kortzichtig.

"Natuurlijk kun je de werkelijkheid van verschillende kanten bekijken, maar je moet de werkelijkheid niet ontkennen. De opwarming van de aarde en de stijging van de zeespiegel zijn feiten, punt. Ik zou ook zo graag eens van deze mensen willen horen wat hun oplossingen zijn. Vaak wordt er alleen maar getraapt: tegen de overheid, de wetenschap en de journalistiek. Of mensen kiezen voor hun eigen wetenschap en journalistiek. Het spijt me wel, maar zij houden zichzelf voor de gek."

"Ik ben opgegroeid op een boerderij, we hadden één kolenkachel en gingen nooit op vakantie. Daar ben ik niet slechter van geworden"

GERRIT HIEMSTRA (1961) studeerde meteorologie in Wageningen. Hij werkte bij Meteo Consult en was hoofd van de operationele meteorologische dienst van het KNMI op Schiphol. In 1998 werd hij weer-presentator bij de NOS. Daarnaast richtte hij weerbedrijf WeerOnline en adviesbureau Weather Impact op. In 2023 begon hij Darsch, een bedrijf in biobased bouwen.